

Mål, middel og tid – om livsformsanalysen som metode til at studere tilgangen til nyheder og aktualitetsstof

Jakob Linaa Jensen and Jakob Dybro Johansen

MedieKultur 2021, 71, 205-223

Published by SMID | Society of Media researchers In Denmark | www.smid.dk

The online version of this text can be found open access at www.mediekultur.dk

Abstract

This article discusses how to study and categorise perceptions of news: what is regarded as news and which role does news play in the daily life of citizens and in the citizen's relationship to other people and society in general. Thus, the study focuses on attitudes and meaning rather than habits and behaviour. The study is based on in-depth interviews with 101 citizens across 11 population segments and a subsequent survey among 2000 randomly selected citizens. It is shown that demographic factors like education, social status and family situation only to a limited extent explains the attitude towards news. Rather, differences can be ascribed to a range of personal factors and daily life situations. In an attempt to explain such factors, we turn to concepts of goals, means and time, drawn from the life form analysis of Danish ethnologist Thomas Højrup. We find that the relationship between means and goals and in particular the concept of time (and lack thereof) are decisive factors behind various ways of coping with news. In the final part of the article, we reflect upon the usability of the life form analysis as a supplement to existing approaches to the study of news consumption.

Nøgleord

Nyheder, livsformsanalyse, interviewundersøgelser, mediebrug, offentlighed, opinionsledere

Nyheder er en central del af demokratiet. I offentlighedsteori, som vi f.eks. finder det hos Jürgen Habermas, spiller nyheder en fremtrædende rolle, og det er en implicit normativ pointe, at det er vigtigt at "følge med", at være en oplyst borger. Både nyhedsbilledet og opfattelsen af nyheder ændrer sig imidlertid i disse år. Der er i dag et næsten uendeligt udbud af nyhedsmedier, både digitale og analoge, og de første vinder frem på bekostning af de sidste. Dette, sammen med andre samfundsændringer, fører til en fragmentering af nyhedsforbruget, som er veldokumenteret både i Danmark og internationalt, se f.eks. Courtois et al. (2015). Denne fragmentering fører også til stadigt mere forskellige tilgange til og opfattelser af nyheder. I projektet "Befolkningens opfattelser af nyheder og aktualitetsstof", udbudt af Slots- og Kulturstyrelsen, søgte vi og en række andre forskere fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole¹ at afdække forskellige befolkningsgruppers forskelle i anvendelsen og opfattelsen af nyheder. Konklusionerne er i første omgang publiceret i rapporten *Aktiv, overvældet, adspredt eller afhængig? Forskellige befolkningsgruppers opfattelse og forståelse af, hvad nyheder og aktualitet er, og betydningen heraf i samfundsmæssig kontekst* (Linaa Jensen et al., 2019). En gennemgående konklusion i rapporten er, at det er vanskeligt at finde klare strukturelle mønstre i tilgangen til og opfattelsen af nyheder. Snarere er anvendelsen af og tilgangen til nyheder bestemt af en lang række hverdagslige faktorer, hvor bekvemmelighed, interesse og tid er gennemgående. Denne artikel skal derfor mere end et referat af undersøgelsen ses som en refleksion over de hverdagslige faktoreres betydning, hvorunder vi foreslår og tester anvendeligheden af en alternativ (og hidtil ikke anvendt) ramme for forståelsen af tilgangen til nyheder, Thomas Højrup's livsformsanalyse.

Litteraturen om nyheder og nyhedslæsning

Der er igennem årene skrevet meget om nyhedsforbrug og tilgangen til nyheder. I den amerikanske (og også den danske litteratur) har man ofte fokuseret på strukturelle forskelle i tilgangen til nyheder, ofte baseret på demografiske faktorer som uddannelse, social status og alder. Højere uddannelse, indkomst og social status fører f.eks. ikke blot til et højere nyhedsforbrug men også til en præference for avislæsning frem for eksempelvis tv-kigning, der er den dominerende nyhedsforbrugsform blandt lavere sociale klasser (se f.eks. Shehata & Strömback, 2011). Nogle er ligefrem gået så vidt til at inddele befolkningen i 'news avoiders' og 'news seekers' (Ksiazek et al., 2010). Flere har også fokuseret på bestemte aldersmønstre i omfang og typer af nyhedsforbrug. Ripollés (2012) diskuterer f.eks., hvordan unge generelt har et lavere nyhedsforbrug som stiger med alderen. Der er altså tale om en kohorte- frem for en generationseffekt, hvilket må virke beroligende på dem, der frygter opvoksede generationer som permanente "news avoiders". Imidlertid viser Ripollés også, at sociale medier kan kanalisere de unge ind i øget nyhedsbrug, da de godt kan vækkes, hvis emnet interesserer dem. De er f.eks. ikke så uinteresserede i politik og samfundsforhold, som det nogle gange hævdes.

Som sagt undergår hele nyhedsbilledet en drastisk forandring i disse år, i og med at digitale medier er med til både at udvide det totale udbud af nyheder voldsomt, samtidig med at nyhedsbilledet fragmenteres således, at færre ser, hører og læser det samme. Det er en tendens man ser i Danmark, blandt andet i de årlige rapporter om danskernes nyhedsforbrug udgivet af en forskergruppe ved Roskilde Universitet (se f.eks. Schrøder & Blach-Ørsten, 2016), såvel som internationalt, f.eks. i de årlige rapporter fra Reuters Institute (Newman et al., 2019). Især mobiltelefonen og nyheder "på farten" er med til at ændre nyhedsforbruget og hele tilgangen til nyheder, hvor de hurtige opdateringer bliver mere og mere dominerende, måske på bekostning af dybden (Westlund, 2015).

Der er indikationer af, at traditionelle skævheder i tilgangen til nyheder består også i den digitale æra, hvor de hyppige brugere af "gamle medier" også er dem, der er mest opsøgende og aktive i den digitale nyhedssfære (Mitchelstein & Boczkowski, 2010). I en dansk kontekst har Mindshare (2016) foretaget en omfattende spørgeskemaundersøgelse blandt 7.514 repræsentativt udvalgte danskere. Her ses store forskelle i opfattelsen af nyheder, eksempelvis blandt unge og ældre. Unge er mere platformsuafhængige og forbruger nyheder i de dagligdagssituationer, hvor de er. Ældre foretrækker mere klassiske nyhedsmedier, som de også regner som de mest troværdige.

Disse værker handler dog alle om nyhedsbrug, hvorimod spørgsmålet om, hvordan folk opfatter nyheder, og hvad de gør med den og bruger dem til, er mindre belyst. I en dansk undersøgelse fra slutningen af 1990'erne diskuterer Poulsen et al. (1998), hvilke faktorer der kan tiltrække potentielle læsere, og hvordan deres opmærksomhed kan vækkes. Dette fokus på opmærksomhed går også igen i en del nyere forskning, hvor det er det centralt, at dagliglivets situationer eller en oplevelse af personlig relevans i høj grad er afgørende for opmærksomhed, hvorvidt man lægger mærke til nyheden og fordyber sig eller overfladisk skøjter videre. Derimod har traditionelle strukturelle, demografiske faktorer faldende forklaringskraft i forhold til det mere kvalitative forhold til nyheder (Ørmen, 2016).

Kontekst har også en afgørende betydning for medie og nyhedsbrug. Allerede i starten af 1980'erne beskrev Lull (1982), hvordan familien og den familiemæssige kontekst har en afgørende betydning for mediebrug, der på det tidspunkt i helt overvejende grad foregik bag hjemmets fire vægge. Silverstone (1993) har senere vist, hvordan introduktionen af nye medie- og kommunikationsteknologier skaber en anderledes forståelse og organisering af tid og rum i hjemmet med deraf ændrede og mere individualiserede vaner for mediebrug.

I denne ændrede medievirkelighed præget af en slags opmærksomhedsøkonomi synes tid og tidsforbrug i stigende grad at være en afgørende faktor, hvor mediebrugerne implicit beregner, hvorvidt nyheden er værd at bruge tid på i en travl hverdag, det som Schrøder (2015) betegner som "worthwhileness". Især disse sidste studier viste sig relevante og bekræftede i vores undersøgelse, og det var på mange måder det stærke fokus på tid, der satte os på sporet af alternative forklaringer bag forholdet til nyheder.

Når nyhedsforbrug og -opfattelser bliver mere og mere individualiserede, og klassiske demografiske modeller derfor ikke længere kan stå alene, må man ty til mere individuelt fokuserede forklaringer. Her kan man hente inspiration i litteraturen om livsstil, som netop fokuserer på det individuelle, på hverdagslivet. Livsstil opfattes ofte som noget flygtigt, luftigt og som noget, der er svært at operationalisere. Derfor har forskere i stort omfang overladt begreber og analyser af livsstil til markedsanalytikere og PR-folk, f.eks. i det velkendte Gallup Kompas (som ligger til grund for vores segmentering) eller i MINERVA-modellen (se Dahl & Aagaard, 1997). Sådanne modeller er baseret på begreber hentet fra Pierre Bourdieu (1984), som fokuserer på, hvordan folk forhandler og forholder sig til deres strukturelle position i forhold til det omgivende samfund. Hvor gængse demografiske kausalmodeller, hvad enten den handler om forklaringer på politisk deltagelse, mediebrug eller forholdet til nyheder, antager en ligefrem relation mellem objektive sociale karakteristika og den deraf studerede effekt, ser livsstilsanalyserne denne relation mere indirekte. Det handler om, hvordan man forstår og handler i verden, ud fra den position, man besidder. Livsstilsmodellen handler generelt om værdier, nærmere bestemt om, hvordan folk på baggrund af bestemte sociale positioner, økonomisk, uddannelses- og bopælsmæssigt tillægger sig bestemte måder at se verden på, hvorudfra de mere eller mindre ubevidst handler. Pierre Bourdieu, der er en hovedinspirator for livsstilsanalysen, kalder denne forholden sig til verden på baggrund af social position for "habitus" (Dahl, 1996: 8).

I modsætning til strukturelle modeller for nyheds- og mediebrug anerkender sådanne tilgange altså en høj grad af voluntarisme. Sammenhængen mellem social klasse og mediebrug er ikke kausal men et resultat af forhandling af fortolkning hos den enkelte, naturligvis med udgangspunkt i den givne position. Livsstilsanalysen giver altså potentielt mere forklaringskraft, men bestemt ikke nødvendigvis enklere resultater at fortolke.

Undersøgelsens metode

Undersøgelsen bestod af en kvalitativ hoveddel med 101 livsverdensinterviews foretaget hjemme hos informanterne og en kvantitativ del baseret på en spørgeskemaundersøgelse med cirka 2000 respondenter.

Som sagt var målet at analysere forskellige opfattelser af nyheder på tværs af forskellige befolkningsgrupper. I vores teoretiske forarbejde til de valgte metoder betonedes vi at inddrage både livsstilsanalysen og de mere strukturelle eller demografiske forklaringer, i tråd med det opdrag vi havde fået. Vi kombinerede de to tilgange i og med vi antog, at forskellig opfattelse og anvendelse af nyheder kan henføres til demografiske variable, men at den konkrete praksis i høj grad afgøres af hverdagslige faktorer. Vi skønnede derfor, at både klassiske demografiske markører som uddannelse, alder og indkomst, og mere hverdagslige faktorer som bopæl og familiestatus (hjemmeboende børn eller ej) var de variable, der forklarede de største forskelle i tilgangen til og opfattelsen af nyheder. For den sidste variabels vedkommende var vi blandt andet inspireret af Lulls fokus på familien

som afgørende for medie- og nyhedsbrug og Silverstones senere værk om informations- og kommunikationsteknologiers omkalfatring af denne familiemæssige ramme. Da vores sigte jo netop var at afdække forskellige befolkningsgruppers opfattelse af nyheder, var et initialt fokus på at inddrage så forskellige grupper som muligt dermed førsteprioritet. Målet var altså både at skabe variation på egentlig demografi og på konkret livssituation.

I den kvalitative undersøgelse ønskede vi først at identificere en række segmenter, der bedst muligt repræsenterede den ønskede variation beskrevet ovenfor. Vi anvendte virksomheden Geomatics redskab Conzoom (<http://da.conzoom.eu/>). Det er et geografisk baseret segmenteringsredskab, bygget på livsstilsanalysens tilgange, hvor danske husstande er inddelt i 9 overordnede hovedgrupper og 36 underliggende unikke typer. Typerne baserer sig på data fra Danmarks Statistiks registre og offentlige ejendomsdata, kombineret med IndeksDanmarks tal fra mediebrug og surveydata fra Kantar/Gallup. Vi valgte sammen med Geomatics at identificere otte segmenter på tværs af de 36, baseret på variablerne bopæl (land/landsby, by eller storby), familiestatus (hjemmeboende børn eller ej) og social status (et begreb hentet fra livsstilsanalysen og her baseret på et mix af indkomst og uddannelse). Derudover tilføjede vi tre særlige segmenter, der forventedes at have et særligt specielt forhold til nyheder, nemlig unge under 19 år, ældre over 65 år og udlændinge, der ikke er født i Danmark. Der er interviewet mellem 8 og 10 informanter indenfor hvert af de 11 segmenter, og de interviewede repræsenterer helt tilsigtet ikke et repræsentativt udsnit af befolkningen men altså en formodet maksimal variation i forhold til medieforbrug og adfærd og fanger dermed totaliteten blandt befolkningen. Ved indledningsvist at segmentere på meget forskellige målgrupper har vi forsøgt at sikre, at interviewene afdækker så forskellige grupper af befolkningen som muligt, både demografisk og med hensyn til livssituation.

Efterfølgende fulgte vi op med en kvantitativ analyse i form af en spørgeskemaundersøgelse blandt cirka 2000 repræsentativt udvalgte danskere. Denne metode mindede i sit udgangspunkt mere om de gængse nyhedsundersøgelser diskuterer indledningsvist. Hovedformålet var dog her at validere de resultater, der blev opnået i interviewundersøgelsen. Hvor de 11 segmenter ikke proportionalt repræsenterer bestemte befolkningsgrupper, men alene er definerede med henblik på at skabe variation, sikrer spørgeskemaundersøgelsen vores mulighed for at generalisere resultaterne til befolkningen som helhed.

Hvor interviewundersøgelsen altså havde til hensigt at undersøge grupper med størst mulig variation, og hvor de udvalgte gruppers størrelse i undersøgelsen ikke nødvendigvis korresponderer med gruppens tilsvarende andel af befolkningen, sigtede surveyet mod at nå et repræsentativt udsnit af denne. Hermed skulle vi gerne være i stand til at generalisere de i interviewundersøgelsen fundne konklusioner hinsides segmenterne og den kvalitative undersøgelse. Metodisk såvel som empirisk springer vi dermed mellem en traditionel demografisk analyse og en tilgang hentet i livsstilsanalysen.

De 101 interviews blev gennemført i marts til december 2018 af 14 forskellige interviewere med både journalist- og forskerbaggrund, alle ansatte ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole. Interviewene tog et fænomenologisk udgangspunkt. Der var tale om kvalitative livsverdensinterviews, hvor man gennem en samtale om informantens dagligdag nåede ind til omgangen med nyheder og aktualitetsstof, uden dog direkte at spørge og dermed lægge bestemte diskurser om, hvad nyheder og aktualitetsstof er, i munden på de interviewede. Det sidste var vigtigt, fordi vi ønskede en induktiv, "grounded" forståelse af nyheder, baseret på et udgangspunkt i informanternes liv og hverdag. Vi ønskede altså i udgangspunktet at se bort fra gængse overordnede begreber om nyheder og aktualitet og i stedet basere os på informanternes egen selvforståelse og italesættelse heraf. Vi diskuterede blandt andet deres daglige tilgang til nyheder men også på vaner og bevidste fra- og tilvalg. Derudover blev det diskuteret, hvad nyhederne betød for folk i dagligdagen, og hvilke konsekvenser det havde for dagligliv, omgangskreds og demokratisk deltagelse.

De 101 interviews blev efterfølgende transskriberet og kodet i tre på hinanden følgende, iterative processer, der resulterede i en række overordnede rammebegreber og mønstre, hvoraf en del danner baggrund i det følgende. Derefter blev surveyet sendt ud til 2000 respondenter, og i den endelige bearbejdning af data tjente dette til at validere eller afkræfte konklusionerne fra interviewundersøgelsen, der altså var det primære i projektet.

Hovedkonklusionerne – og hvordan gængse tilgange ikke slog til

Vi opererede indledningsvist ud fra velkendte demografisk betingede årsagssammenhænge, der kunne forklare forskelle i danskernes nyheds- og mediebrug. Her fokuserede vi først og fremmest på de særlige aldersgrupper, unge og ældre, ligesom vi kiggede på uddannelse som faktor. Dernæst kiggede vi på en række faktorer, der handlede om dagliglivet og den fysiske situation: bopæl, hvorvidt informanter var bosat i 'byen' eller 'på landet', hvorvidt de levede som børnefamilie eller ej. Disse sammenhænge blev i første omgang opsummeret i form af fem idealtyper, 'de unge', 'de ældre', 'de urbane', 'de landlige' og 'børnefamilierne' (Linaa Jensen et al., 2019: 13).

Som i andre undersøgelser diskuteret i indledningen fandt vi en klar forskel mellem aldersgrupper: de unge er storforbrugere af sociale medier og har ofte et meget personligt forhold til nyheder, f.eks. ved at følge bestemte personer, mens de ældre har et mere institutionelt forhold til nyheder og er tilbøjelige til at følge bestemte daglige "ritualer" i forhold til nyhederne.

Det viste sig imidlertid, som analyserne skred frem, ikke mindst de kvalitative fra de 101 interviews, at demografiske og andre strukturelle faktorer, der traditionelt tilskrives en rolle for omfanget af og karakteren af nyhedsforbruget, ikke forklarede ret meget i vores undersøgelse, men at de observerede mønstre og forskelligheder skyldtes meget individuelle forhold som dagligliv, rutiner, arbejdsforhold og slet og ret interesse. Hverken bopæl, køn eller uddannelsesniveau var betydningsfulde variable; kun spørgsmålet om, hvorvidt

informerterne havde hjemmeboende børn, spillede en synlig rolle i måden, hvorpå informanterne forholdt sig til nyheder; hjemmeboende børn førte til højere engagement med nyheder, "for børnenes skyld", men samtidigt satte børnene også en begrænsning i den tid, der var til rådighed til nyheder (Linaa Jensen et al., 2019: 84).

I den forbindelse blev der større og større grund til at sætte spørgsmålstejn ved vores indledende kausalmodeller, hvor vi antog, at tilgangen til nyheder i høj grad kunne forklares ud fra demografi eller objektiv livssituation. Mens vores kvalitative undersøgelse var baseret på såvel demografi som livssituation, tog den kvantitative undersøgelse overvejende udgangspunkt i demografi og dermed en mere traditionel kausal forståelse af nyheds- og mediebrug. Man kan sige, at surveyet bekræftede visse af den kvalitative undersøgelses konklusioner, men bidrog med begrænset forklaringskraft i forhold til de hverdagslige faktorer. Dette er ikke i sig selv odiøst, da en sådan forskel er typisk og viser de forskellige metoders berettigelse. Imidlertid fik det os til at genbesøge den kvalitative analyse og kaste et nyt og andet blik på denne.

Livsform som alternativ forklaring

Selv om demografi og livssituation stadig har en vis forklaringskraft i forhold til tilgangen til nyheder, stod det ved en genlæsning af interviewmaterialet klart, at det i højere grad er individuelle faktorer i dagligdagen, ikke mindst tid og bekvemmelighed, der er på spil. For bedre at forstå disse forskelle, syntes det nødvendigt at kigge hinsides såvel demografi som livssituation. Den omfattende omtale af tid som ressource, kombineret med en omfattende refleksion over mål versus middel hos informanterne, bragte vores tanker hen på livsformsanalysen, som udviklet af Thomas Højrup. Denne har ikke os bekendt været anvendt tidligere inden for medieforskningen, og da livsformsanalysen handler om livsverdener betinget af strukturelle forhold i *arbejdslivet*, kan det virke sært at trække den ind i en sammenhæng, der handler om nyheder, aktualitet og medier. Livsformsanalysen har ikke desto mindre en række implicite og eksplicite berøringsflader med vores projekt, både i forhold til de temaer, den beskæftiger sig med, og på det teoretiske niveau. At redegøre for dem løser ikke med et snuptag de forklaringsmæssige problemer, vi oplevede i arbejdet med vores projekt, men kan pege på en række mulige nye veje, man ville kunne gå i medieforskningen.

Grundtrækkene i livsformsanalysen

Livsformsanalysen er udviklet i Thomas Højrup's to bøger, *Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering* (1983/2010) og *Omkring livsformsanalysens udvikling* (1995).² *Det glemte folk* er et omfattende værk, baseret på et empirisk feltarbejde i Nordjylland i 1980'erne. Højrup's projekt handlede om grundlæggende forskelle i måden, hvorpå forskellige befolkningsgrupper forholder sig til og tænker om 'arbejde', herunder begrebet 'fritid', på

samme måde, som vi forholder os til, hvordan forskellige befolkningsgrupper opfatter nyheder. Det centrale, også i forhold til vores analyse, er udledningen og definitionen af tre såkaldte 'livsformer' (livsform 1, 2 og 3, også kaldet de selvstændiges livsform, lønarbejderlivsformen og den karrierebundne livsform) og et dertilhørende 'begrebslogisk' teoriapparat.

Kortlægningen af livsformerne handler om at identificere hverdagsstrukturer ud fra en antagelse om, at der med disse strukturer følger særlige værdier og måder at tænke sit liv på. Eksempelvis er begrebet 'fritid' specifikt bundet til en særlig livsform, lønarbejderlivsformen, mens begrebet 'fritid' simpelthen ikke findes i de livsverdener, han kalder 'karrierelivsformen' og 'den selvstændige livsform', hvor arbejdet og fritiden smelter sammen og sondringen ikke på samme måde giver mening. Med sådanne forskellige opfattelser taler mennesker forbi hinanden i politiske diskussioner om værdien af arbejde, fordi de forstår 'arbejde' – og specifikt det tidslige aspekt af arbejde – forskelligt. Faktisk er 'tid' måske det mest centrale begreb overhovedet i 'Det glemte folk'. Det var dette særlige fokus på tid, der bragte os på sporet af Højrup's analyseapparat som en måde også at forstå tilgangen til nyheder på.

Idet Højrup identificerer disse livsformer, kritiserer han samtidig 'den almindelige antagelse, at moderne mennesker efterhånden lever mere og mere ens' (Højrup, 1983/2010: 23). Det er af den sammenhæng, at bogens titel, *Det glemte folk*, udspringer. Det mistede blik for grundlæggende, strukturelt betingede forskelligheder i måden, mennesker lever på, betyder, 'at befolkningen lades ude af betragtning' (ibid.: 184). Vi taler for eksempel om 'fritid' som noget, alle har, kender til og sætter pris på – noget almenmenneskeligt – til trods for at der kulturhistorisk set er tale om et nyt begreb, og til trods for at det for dele af befolkningen i mange henseender er umuligt at opdele tiden skarpt i kasser; det være sig for landmanden eller for forskeren. Tilsvarende ser vi, at begreber, der hører til karrierelivsformen – for eksempel 'livslang læring' og 'karriereudvikling' – vinder indpas som universelle idéer, der forventes at gælde for alle i befolkningen.

Livsformsanalysen havde også som eksplicit mål at gøre op med begrebet 'livsstil', som Højrup opfattede som alt for løst defineret. Hans projekt var at finde et strukturelt blik, noget at holde fast i på tværs af skiftende 'modeluner' (det ville han typisk kalde det) inden for etnologien og sociologen. Livsformsanalysen knytter sig til hverdagsliv modsat smag som hos Bourdieu eller klasse som hos Marx. Den ser på grundlæggende strukturer i måden, arbejdslivet er organiseret på, og bruger i den forbindelse begreber fra Marx, fx 'den kapitalistiske produktionsmåde'. Målet er derefter at se, hvordan noget, vi oplever som individuelt betingede 'livsstile', i virkeligheden er bestemt af grundlæggende samfundsstrukturer. Herunder vores opfattelse af 'arbejde vs fritid'. På samme måde er vores opdrag at se på, hvordan den strukturelle og teknologiske medievirkelighed fortolkes og forhandles i måden, hvorpå befolkningen forholder sig til nyheder.

En central pointe i Højrup's teoriapparat er, at livsformsanalysen ikke arbejder med 'kausale forklaringsformer', men med 'de indre logiske relationer' mellem begreber

(Højrup, 1995: 9). Livsformsanalysen kan bruges til at få øje på overraskende, nye sammenhænge i den virkelighed, vi troede, vi kendte. På denne måde er analysemetoden altså eksplorativ frem for kausal, ganske som vores arbejdsmetode også var det.

Endelig er Højrup meget optaget af de konkrete artefakter i den situerede virkelighed; han opererer med et tingsbegreb (Højrup, 1995: 28) – det kunne i vores nyhedskontekst være en smartphone, en iPad, en papiravis eller det fysiske badeværelse, hvor et bestemt menneske sidder og læser sine nyheder – forstås her som 'navne på virkelige ting' (ibid: 31).

Højrup's livsformsanalyse er ikke uproblematisk. F.eks. er der en del af befolkningen, der ifølge Højrup selv ikke tilhører nogen livsform (Dahl, 1996: 8). Derudover findes lønmodtagerlivsformen hos en stor del af befolkningen, hvilket selvfølgelig ikke er produktiv i forhold til at afdække forskelle på baggrund af livsformer (ibid.). Det elegante (og forhåbentlig brugbare) ved livsformsanalysen i denne sammenhæng er imidlertid fokus på en dikotomi mellem mål og midler og en betoning af tid som en afgørende faktor i forhold til livsform. Det er blandt andet med udgangspunkt i disse to elementer, vi vil forsøge at applicere livsformsanalysen på vores materiale.

Højrup's metode i forhold til vores

Som vores undersøgelse af danskernes opfattelse af nyheder skred frem, oplevede vi, at vi modsagde os selv i det, vi konkluderede, og havde svært ved at indfange emnefeltets kompleksitet gennem kausalsammenhænge. Mediebrugen og de tanker om nyheder og aktualitet, vi så hos vores informanter, stak i mange forskellige retninger, og vi kæmpede i projektets sidste fase med at definere, hvad vi faktisk kunne konkludere. Man kan sige – med Højrup – at vi indimellem for vild i vores sorteringer af det, vi observerede. Her kunne et begrebsmæssigt tydeligere afgrænset fokus – idet vi erkender, at en teori jo netop ikke skal sige alt om alt, men skal kunne give et klart blik på *noget* – muligvis være en vej frem. Højrup's idé i *Det glemte folk* var præcis dette, at uden en klar begrebsstruktur at se på empirien med var genstandsfeltet 'uigennemtrængeligt', gennemsyret af 'på almene menneskeopfattelser beroende a priori antagelser' (Højrup, 1983/2010: 184).

I *Det glemte folk* arbejder Højrup med en deduktiv, strukturalistisk metode, der har begreberne 'arbejde', 'tid', 'mål' og 'middel' som omdrejningspunkt. Er arbejdet et middel eller et mål? I lønmodtagerlivsformen er arbejdet middel til et mål, der hedder fritid. I karrierelivsformen er arbejdet et mål i sig selv, og dvs. at det, man i lønmodtagerlivsformen ville tænke som 'fritid', her er en udvidet del af arbejdslivet – venskaber, middagsselskaber, sociale sammenhænge, bøger, man læser, rejser, man tager på; alt er i princippet en forlængelse af og potentiel gevinst for arbejdslivet. Det kunne derfor være interessant at undersøge, hvad der ville ske, hvis vi prøvede at gøre Højrup kunsten efter, blot ikke med forholdet til arbejde men forholdet til nyheds- og medieforbrug som en del af ligningen i stedet for arbejde, altså nyheds- og medieforbrug i forhold til mål, middel og tid.

I de kommende afsnit afprøver vi Højrupps metode på vores data ud fra begreberne om mål, middel og tid og får hermed identificeret tre former for nyhedsbrugere, som viser sig sammenfaldende med de tre typer, vi i vores rapport kaldte den aktive, den afhængige og den overvældende.

Den generelle opfattelse af nyheder – ”man skal følge med”

Det er en udbredt opfattelse blandt de interviewede, at man næsten er demokratisk forpligtet til at følge med, ikke mindst i politik og samfundsforhold. Man følger med ud fra en kombination af interesse og følelsen af ’nødvendighed’. Der er imidlertid en uoverensstemmelse mellem intentionen, og hvordan evnen og viljen til at følge med reelt er i praksis. Her finder vi en stor forskel i opfattelsen af mål og middel: Er nyheder et mål i sig selv, eller de et middel, f.eks. til underholdning eller for at undgå at ’falde igennem’ i forhold til venner og bekendte, som flere af vores informanter taler om.

Det er gennemgående i materialet, at der er en diskrepans mellem mål og middel. Intentionerne er ofte gode, men virkelighedens og ikke mindst hverdagslivets begrænsninger gør ofte, at man ikke får levet op til de gode idealer. Stakken af ulæste Weekendaviser hober sig op i hjørnet, man får ikke set det, man havde optaget på harddisken, og det fordybende debatprogram på tv bliver ofte erstattet af tilfældig zappen igennem vennernes opdateringer på Facebook. Det er noget, der reflekteres en del over: ”Jeg burde følge mere med”, ”jeg kunne sparke mig selv” eller ”ofte ender den seriøse tilgang til nyheder i stedet med vin, vinyl og fodbold”.

Dette mønster er gennemgående i interviewene som helhed. Der skelnes mellem ’det vigtige’, det vil sige det indhold, som flere informanter oplever, at de ideelt set burde beskæftige sig med, og ’det hjernedøde’, som i praksis ofte er det, de ender med at bruge deres tid på. Det vil sige, at der på den ene side er en pligt, som det er svært at leve op til (det dybdegående, det vigtige, demokratiet, de grædende børn), og på den anden side den ’hjernedøde underholdning’, som uden problemer glider ind i hverdagen.

For at vende tilbage til diskrepansen mellem mål og middel er det ofte tid, der spiller en helt central rolle i vores materiale. Faktisk var det det omfattende fokus på tid blandt informanterne, der ledte os på sporet af Højrupps begreber. Tid er centralt i hverdagslivet med medierne, fordi det både definerer tilgangen til medier i løbet af dagen og de begrænsninger, der f.eks. er i forhold til at følge med i nyhederne i det omfang, man selv synes er ideelt. Arbejdet eller uddannelsen spiller en afgørende rolle, fordi det rammesætter og strukturerer dagen og dermed den tid og de fysiske rammer, hvor mediebrugen kan finde sted. Arbejdet er for eksempel på én gang med til at *begrænse* tiden (’vores morgener er et spørgsmål om overlevelse’) og med til at *udvide* tiden, for eksempel i jobs som receptionist eller håndværkeren, hvor der er naturlige pauser, lommer i løbet af dagen, hvor tiden tillader at forholde sig til nyhederne. Ligeledes er køreturen til arbejde eller skole en vigtig ramme for tilgangen til nyheder.

Tiden er altså i centrum og noget, der tales meget om. Man tilgår de nyheder, der føles relevante, der er værd at bruge tid på, og når man ikke det hele, er det også tiden, der er den begrænsende faktor. Vores undersøgelse bekræfter altså også, at Schrøders begreb om 'worthwhileness', at nyhederne skal være værd at bruge tid på, er centralt i den daglige tilgang.

Derfor er de materielle rammer ganske som hos Højrup centrale, her for forskelle i måder at tilgå nyheder på. Tiden, i høj grad knyttet til forholdet mellem arbejde og fritid, er en afgørende forudsætning for, hvilke typer mediebrug der er mulige. Vi bruger her bevidst ordet *forudsætning*, da livsformsanalysen netop ikke opererer med kausaltænkning i klassisk forstand. I stedet interesserer den sig for de *strukturelle betingelser* for afgrænsede former for praksis, det vil sige, hvilke ydre vilkår der er nødvendige for, at denne livsform kan eksistere i den form, den har (Højrup, 1983/2010: 179). I vores analyse bruger vi dens begreber om mål, middel og tid til at forklare forskellige tilgange til nyheder, der ikke kan forklares ved de demografiske eller situationelle faktorer, der indgår i klassiske kausalmodeller for nyhedsbrug.

Nyheder som mål – de aktive

Vi identificerer i vores undersøgelse en gruppe, vi kalder "de aktive", som synes at have taget et bevidst valg om, at nyheder er vigtige og fortjener opmærksomhed. De har tiden eller tager sig tiden til at følge grundigt med. For dem er nyhederne et mål i sig selv og begrundelsen for at følge med skal findes i nyheden selv; nyheden er målet. Den har værdi i sig selv, eller den giver umiddelbar nytte, underholdning og fornøjelse. Den mest hyppige nytte er i forhold til arbejdet eller det faglige. Andre nævner træning, hensyn til helbredet, og endelig er der noget atypisk ved enkelte midaldrende og ældre mænd, der går meget op i aktier og investering og følger med af dengrund. For mange kan man "slet ikke lade være med at følge med".

Når samtalen falder på egentligt journalistisk stof, skelnes der ofte mellem det "dybdegående" og "det klassiske". Her er der tale om indhold, hvor der er "tid til fordybelse" og "tid til drøftelser", hvor journalistikken kigger analytisk på det bagvedliggende, og informanterne oplever, at "der har været tid til research". Denne type journalistik fremhæves som "kompetent" og "af god kvalitet". Den forbindes specielt med medier som Weekendavisen ("de skriver bukserne af hvem som helst"), Kristeligt Dagblad og tv-programmer som Deadline og TV 2 News' magasiner, der "går bag om tingene". Derimod kritiseres den "kalorietomme journalistik", der særligt forbindes med formiddagsaviserne og forskellige online medier.

I det hele tager er den fysiske avis et vigtigt artefakt og det klareste eksempel på det aktive forhold til nyheder. Selv om papiravisen er et statisk medie, når først den er trykt, kan man naturligvis bladre og vælge, i hvilken rækkefølge man læser den. Vigtigere er det,

at den for denne gruppe forbindes med aktive valg og frihed: man læser avisen, fordi man kan og vil, og den betyder noget.

I den aktive form for nyhedsbrug er nyhederne og selve den proces, det er at tilegne sig nyheder, et mål i sig selv. Det er forbundet med fordybelse. Der er oftest tale om et klart *valg* af medie og nyheder, en tydelig rammesætning, hvor jeg (subjekt) vælger, hvad (objekt) jeg gerne vil læse/høre/se, og hvordan jeg sætter rammerne for det. Det er også i denne gruppe, man mest udtalt finder strategier til filtrering af nyheder og andre informationer; man bruger ofte "ad-blockere" for at undgå annoncer, og frem for tilfældige søgninger rundt på nettet har man ofte bevidste eller ubevidste strategier for, hvordan man navigerer nettets nyhedsstrømme.

De aktive vil ofte være dem, der også har et arbejde, hvor de føler sig i kontrol. I Højrup's termer vil vi finde dem blandt de selvstændige og de karrierebundne. Vi finder dem f.eks. i en selvstændig landbrugsfamilie på Fyn, der har arbejdet en gård op til "nærmest at blive et gods". Hårdt arbejde er her en dyd, og børnene er strengt men kærligt opdraget. Her er det en pligt at gøre sit, at følge med og at opføre sig ordentligt. Tilgangen til nyheder følger dette mønster; man skal følge med, man skal orientere sig, man skal gøre sin pligt. Børnene indlægges til tv-aviser og til snakke om nyheder ved middagsbordet, men tiden, der er afsat til nyheder, er begrænset, for arbejdet skal jo også passes. Familiefaderen, der er interviewet, arbejder ofte 16 timer om dagen og føler stolthed, personligt ejerskab og en udtalt følelse af kontrol over sit værk. Gennemgående er de fleste selvstændige, vi har interviewet, aktive nyhedsbrugere. Livsformen påvirker tilgangen til nyheder, men hvor meget tid, man konkret bruger, og hvad det betyder for en, kommer an på andre faktorer, først og fremmest tid og følelse af relevans. Det går også igen blandt de typisk karriereorienterede informanter, hvor den aktive nyhedstilgang ligger i forlængelse af et travlt og aktivt arbejdsliv, men også ofte ses som et middel til at fremme dette. Man skal følge med!

Nyheder som middel – de afhængige

Det er interessant, at hvor nyhederne i den aktive position bliver et mål i sig selv, er de for andre blot et middel. Der følger her altid en ekstern begrundelse med for at forholde sig til nyhederne. Man er afhængig af nyheder, ikke for sin egen, men for andres eller noget andets skyld. Begrundelsen for at følge med er her ekstern. Vi finder ofte denne position blandt lønmodtagere, for nu igen at blive i Højrup's begreber.

Samfunds- og borgerpligten er en meget udbredt begrundelse. Man følger med, fordi "man har en pligt som samfundsborger". Dette citat stammer fra en yngre mand i en storby, men ellers er det slående, at det er den ældre gruppe, som oftest taler om, at ret og pligt hænger sammen på denne måde. Pligten gælder også det at følge med på sociale medier. Flere, især ældre, føler sig pressede til at være med, for "ellers er man jo hængt

af". Også de unge kan have en sådan pligtfølelse, fordi, som en yngre mand udtrykker det, "det er vigtigt sådan at vide, hvad der sker rundt omkring, ikke bare leve i sin egen boble".

Der er også dem, som følger med for at holde trit med venner og bekendte. Der skal "være noget at snakke om". Flere er bange for at falde igennem og siger, det ville være "pinligt", hvis man blev afsløret i ikke at følge med. Der er også en del, der følger med pga. deres børn. Forældre oplever, at de har en pligt til at følge med af hensyn til deres fremtid, for ellers "sker der pludselig et eller andet vildt uden man ved det". Flere siger også, det er vigtigt at snakke med sine børn om tingene for at "ruste dem" som samfundsborgere. Det ses som en del af forældreforpligtelsen at følge med i den verden, børnene vokser op i og skal overtage. Dette medfører også, at mange bevidst diskuterer nyheder med deres børn ved middagsbordet for også at opdrage dem til "at følge med". Der er dog omvendt også en refleksion blandt flere over, at "de ikke er gode nok til det". En informant nævner omvendt også de hjemmeboende børn som nogle, der skal beskyttes fra "død og lemlæstelse", som "ikke er en fed måde at putte pigerne på". Altså bruger flere informanter hjemmeboende børn som led i en argumentationsrække for, hvorfor nyhedsforbruget ser ud, som det gør, men på væsensforskellige pointer:

I det hele taget spiller børnene, ligesom arbejdet, en vigtig rolle for incitamenter, muligheder og begrænsninger for at følge med. Hos en del er hjemmeboende børn som sagt begrundelsen for, hvorfor de føler, at det er nødvendigt at følge med; hos andre er børnene baggrunden for, at man ikke har tid at følge med. Under alle omstændigheder bidrager børnene til et afhængigt forhold til nyheder, hvorimod den aktive position i højere grad kan findes hos informanter uden hjemmeboende børn.

En anden begrundelse er underholdningsværdien. Her er den amerikanske præsident Donald Trump det helt store trækplaster, men også Inger Støjbergs kageopdateringer og politikernes gensidige drillerier nævnes i den forbindelse. I samme kategori finder vi gysset eller forargelsen, f.eks. over høje chefbonusser eller folk, der har misbrugt offentlige midler. Man ved godt, at sådanne opdateringer måske ikke er de "fineste" nyheder, men man kan ikke lade være med at følge med. Man er blevet afhængig af det daglige fix, eller "skal lige følge med og se, hvad der nu sker".

Blandt udlændingene, en særlig gruppe i undersøgelsen, er der flere, der siger "de er nødt til" at følge med i, hvad der sker i deres hjemland af hensyn til familie og venner, der stadig er der, eller hvis man skal vende tilbage. I de sidste eksempler er det helt afgørende i interviewene sætningen "er nødt til", fordi den afslører en middel-rationalitet. Nyhederne ses som et nødvendigt onde for at opnå et bestemt mål, mens det for andre er en nydelse at følge med i nyhederne for deres egen skyld. Det er også blandt de "middel-rationelle" man forbinder nyhederne med koncentration og anstrengelse og en ikke ringe grad af selvdisciplinering. Udlændinge er her en bred gruppe og omfatter i forhold til Højrupps livsformer alle tre: både selvstændige, karrierebaserede og lønmodtagere. Men nyhederne ses stadig primært som et middel.

Det "man bør følge med i" står i kontrast til det mere underholdende, som musik, fodbold og Youtube-videoer, der afflere karakteriseres som "uforpligtende underholdning" og "spild af tid". Det er noget de interviewede oplyser, at de "forfalder til", når de "ikke lige orker at følge med". En enkelt informant viser os helt konkret artefaktisk den afhængige position: skærmen på hans mobil har fået en pixelfejl, som skyldes at YouTubes logo har brændt sig fast på grund af overdrevet brug. Han reflekterer selv over det vanvittige i dette.

I det hele taget er mobiltelefonen for de afhængige det centrale artefakt. Man "tjekker hele tiden" for at se, "om der er sket noget", og man bruger i høj grad sociale mediers nyhedsstrøm til at danne sig et overblik. Her smelter statusopdateringer og egentlige nyheder, delt af venner eller leveret af medier eller personer, man følger, sammen i et kontinuerligt flow, og ofte kan man ikke skelne mellem medietyper og formater. Man kan godt huske, hvad man har set og fulgt med i, men ikke hvor.

I lighed med de målrationelle og aktive, følger de middel-rationelle med i nyheder og andre former for aktualitetsstof eller har i al fald dårlig samvittighed, hvis man ikke gør det. Man er "afhængig" af nyheder, eller med Lazarsfeld & Mertons (1948) ord, et offer for massemediernes dysfunktion, deres narkotiske effekt.

Hvis vi for et øjeblik fastholder den overordnede sondring mellem mål og middel, mellem at være aktiv og afhængig, er der for det første kønsforskelle: Flere mænd end kvinder følger med af interesse, og flere kvinder end mænd følger med af nødvendighed. Generelt gælder det også, at jo ældre interviewpersonerne er, des mere stiger pligtfølelsen. Dette mønster er dog ikke entydigt. Der er også ældre, der angiver, at de "er stået af", eller "det må de unge om". Endelig er det udtalt, i forhold til Højrup's termer, at vi i høj grad, men ikke udelukkende, finder de afhængige blandt informanter i lønmodtagerjobs.

Tiden er knap – de overvældede

Diskussionen af forholdet mellem mål og middel fører os over i en diskussion af tid, der som sagt er en afgørende skillelinje for at følge med. Uanset begrundelse er det et dominerende mønster, at det kniber med have tid til at følge med, specielt når der er tale om personer, som har hjemmeboende og mindre børn. Her beskrives tilstanden som "overlevelse" eller "manøvrering fra dag til dag", og det at følge med skal finde sted, eksempelvis når børnene er faldet i søvn. Det er dog ikke kun småbørnsforældre, der finder tiden knap. Mange tilbud lokker, eller arbejdet dræner ressourcer. De kan mangle overskuddet og tiden, når de kommer hjem, og derfor forfalder de til det nemme, eller det virkelig interessante.

Der er også de helt passive, der ikke eller i ringe grad følger med. Der er en del, som sagtens kan have en uge uden egentligt at forholde sig til nyheder som sådan. Nogle skimmer gratisaviserne, men følger ellers ikke med. Flere giver udtryk for, de egentlig er interesserede, men at de ikke orker eller har tid til at følge med. Andre lægger helt ansvaret fra

sig og giver udtryk for, at andre må følge med, og "så kan I fortælle mig, hvis der er noget vigtigt". Nogle italesætter det som lidt pinligt, at de ikke følger med. Her er der en stærk "social desirability", en erkendelse af, at man falder uden for samfundets normer og opfattelser, eller måske fordi informanterne i sidste ende var bevidste om, at interviewererne kom fra en medie- og journalisthøjskole.

Der er også flere, der har veludviklede strategier for at følge med uden at blive overbebyrdede. Flere af de unge "scanner lige de vigtigste historier" eller har apps, hvor "breaking news popper up". Andre erklærer sig meget selektive. De følger med i bestemte "øer af ting", der interesserer dem.

Nogle, men ikke mange, føler sig så overvældede, at de overhovedet ikke følger med i nyheder. Vi finder citater som "nyheder er det frygtelige, der er overalt" eller, hos en ældre mand: "jeg følger med så godt, jeg magter, men min kone er stået helt af". En ung kvinde kan slet ikke klare at forholde sig til nyhederne, men hun spørger dog af og til sin kæreste, der følger med, fordi hun så "får alt sorteret fra, der handler om krig og vold". For sådanne informanter er det altså et aktivt fravalg ikke at følge med modsat de mange, der angiver tiden som parameter eller dem, der slet og ret ikke er interesserede. Hvis man kigger på, hvor man finder de overvældede, er der dobbelt så mange kvinder som mænd, der ikke følger med "fordi de ikke kan overskue det", og der er også en tendens til, at informanter med lavere indkomst og/eller uddannelse er overrepræsenteret her, men den overvældede position findes blandt alle typer informanter.

For den overvældede er mobiltelefonen det centrale artefakt. Man klikker rastløst rundt mellem forskellige ting, men fordyber sig ikke i noget af det. For andre har man fjernsynet kørende som et baggrundstapet, hvor man kun af og til bliver fanget af noget konkret. Det interessante er her, at to medier, som umiddelbart er meget forskellige, spiller en centrale rolle for den samme tilgang til nyheder. Telefonen har et højt element af agens, hvor man selv klikker rundt, mens fjernsynet som massemedie i lighed med avisen har en høj grad af fastlåsthed.

For den overvældede er subjekt-objekt-forholdet vendt rundt. Nyheder er noget, der (subjekt) skyller ind over mig (objekt); noget, der rammer mig som et "bombardement", som en informant udtrykker det, og noget man ikke kan nå eller overskue at følge med i. Det giver derfor ikke mening at tale om mål-middel-rationalitet i denne position, da nyhederne er hverken eller. I forhold til Højrups termer finder vi stort udelukkende de overvældede blandt det, han ville kalde lønmodtagerlivsformen. Selv om den naturligt dækker et ret stort befolkningsudsnit, er det altså slående, at både de selvstændige og de karrierebundne oftest har et mere aktivt eller endog afhængigt forhold til nyheder.

Konklusion: Livsformsanalysen i vores og fremtidige studier af forholdet til nyheder

Vi har søgt at vise, hvordan begreber hentet fra Højrup's livsformsanalyse kan anvendes som supplement til eksisterende metoder og begreber til at forstå forbruget af og forholdet til nyheder. Vi er klar over, vi ikke yder livsformsanalysen fuld retfærdighed, ligesom man også kunne påpege, at de observerede forskelle muligvis ville kunne indrømmes af andre og lignende begrebsapparater. Der er derfor grund til en afsluttende refleksion både om, hvad anvendelse af livsformanalysen tilførte vores projekt i den analyserende fase, og hvordan Højrup med fordel kunne inddrages i fremtidige analyser af befolkningens forhold til medier og nyheder. Hvordan kan et begrebsapparat udviklet til at omhandle forholdet mellem arbejde og fritid anvendes til at beskrive tilgangen til den daglige mediestrøm – et spørgsmål, der er relevant for alle medieforskere.

Anledningen til, at vi kiggede i retning af livsformsanalysen, er de vanskeligheder, vi oplevede i forbindelse med de kausalmodeller, vi opstillede som udgangspunkt for vores undersøgelse. Vi fandt, at demografiske faktorer var betydningsfulde i nogle sammenhænge, men fraværende i andre. Samtidig var det vores oplevelse, at vi manglede teoretisk klarhed i analysen af de store mængde kvalitative og kvantitative data. Endelig var det som sagt det stærke fokus på tid, mål og middel, der i første omgang bragte vores analytiske blik i retning af livsformsanalysen. Derfor er det relevant at undersøge, om livsformsanalysen, som videnskabsteoretisk kommer fra en anden tradition end den, vi arbejdede ud fra i vores forskergruppe, ville kunne bidrage med nye perspektiver.

Vi har i det ovenstående hentet begreber fra Højrup til at foretage en kategorisering af de nyhedsbrugere, vi interviewede, baseret på en eksplorativ læsning af materialet. Ved at fokusere på begreberne mål, middel og tid fanger vi centrale forskelle mellem de tre typer af brugere: For den aktive er nyheder målet, for den afhængige er nyheder midlet og for den overvældede er tid den afgørende faktor, både for manglende forhold til nyheder og den deraf følgende frustration og magtesløshed. Det skal dog understreges, at ligesom typerne er idealtyper, genfindes argumenter om mål, middel og tid hos alle typer af nyhedsbrugere.

Vi har altså med andre ord overført Højrup's livsformstaksonomi, baseret på forholdet til arbejdet, til en taksonomi over nyhedsbrugere. Ligesom Højrup så underliggende materielle faktorer som det underliggende bag livsformen, ser vi de materielle (og hverdagslige) betingelser som afgørende for nyhedsbrugen. Vi foreslår hermed et revideret perspektiv til studiet af nyhedsbrugere. I stedet for at fokusere entydigt på demografiske faktorer som alder, uddannelse og bopæl, eller på den objektive livssituation, foreslår vi i stedet at fokusere på, hvad disse materielle faktorer har af betydning for afvejningen af tid, mål og midler, og hvad dette har af konsekvenser for tilgangen til nyheder. Oversat vil det sige: Er der grundlæggende forskel på, hvordan mediebrugen ser ud for receptionisten eller slagterimedarbejderen (lønarbejderlivsform) kontra fodboldspilleren eller forskeren (den karrierebundne livsform) kontra landmanden eller kioskejeren (de selvstændiges

livsform)? Det er vigtigt at understrege, at man ikke behøver tage Højrup's livsformer så bogtaveligt, og sådanne "arketyper" passer også kun på de færreste mediebrugere. Men med livsformsanalysens begreber om tid, mål og middel i hånden kan vi sige noget om de mellemliggende og afgørende variable, der forbinder den konkrete demografi og livssituation med den situerede, daglige tilgang til nyheder.

'Tid' er et centralt begreb både hos Højrup og hos os, omend vi går forskelligt til det. Vores projekt viser, at mediebrug kan få tid til 'at forsvinde' og gå op i ligegyldigheder, så man dårligt nok selv kan huske bagefter, hvad det var man lavede, men det kan også være et rum for fordybelse og nærvær, fx i forbindelse med avislæsning eller "jeg bliver nødt til at blive siddende i bilen og høre den her radioudsendelse færdig"-øjeblikke. Så der er en pointe om, at mediebruken påvirker vores oplevelse af tid på forskellige måder.

Endelig er det vigtigt at slå fast, at Højrup's livsformer er baseret på hans teori og epistemologi. De er altså ikke empirisk udledte, hvilket skaber et paradoks i forhold til vores metode, hvor vi netop blev inspireret til at anvende Højrup ud fra vores empiriske konklusioner. Her er det imidlertid vigtigt at slå fast, at det netop var Højrup's teoretiske begreber om mål, middel og artefakter, der ringede en klokke hos os. Så når vi nu har fuldført turen og slutter med et forsøg på teoretisk overblik, er det netop for at supplere et sæt af teoretiske forklaringer af forholdet til nyheder med et andet. Højrup's projekt med at udlede livsformerne strukturelt var at skabe klarhed. Højrup ville f.eks. sige, at når man i en medieforskningsartikel udleder '15 nye nyhedskriterier i en digital virkelighed', hvoraf flere af kategorierne overlapper hinanden, så ville han sige, at begreberne skaber mere rod end klarhed, fordi de forsøger at imitere det, der i første omgang kan observeres empirisk, snarere end at have et klart defineret teoretisk apparat som sit udgangspunkt for analysen.

Afgørende for en succesfuld inddragelse af livsformsanalysen i fremtidige studier af nyheds- og mediebrug ville være at supplere en eksplorativ empirisk undersøgelse som vores med den begrebslogiske stringens fra livsformsanalysen. Med andre ord kunne livsformsanalysens begreber og metoder have været tænkt ind i forskningsdesignet fra starten. Vi mener, ud fra vores studie og udledning af tre positioner for forholdet til nyheder, at denne metode i fremtidige studier kan være både interessant og frugtbar som supplement til de eksisterende modeller og metoder, der i en tiltagende kompleks og individualiseret medievirkelighed har vist sig at være utilstrækkelige.

Noter

- 1 Projektet var ledet af en gruppe bestående af Jakob Linaa Jensen (forskningsleder), Flemming Svith, Poul Thøis Madsen og Roger Buch. Interviewene blev udført af i alt 12 medarbejdere, herunder de tre sidstnævnte og Jakob Dybro Johansen.
- 2 Blandt andre væsentlige udgivelser kan nævnes Dannelsens dialektik. Etnologiske udfordringer til det glemte folk (2002), men det er vores opfattelse, at de to førstnævnte bøger giver tilstrækkeligt overblik over de grundlæggende tanker i Højrup's teori, herunder også dens empiriske afsæt.

Litteraturliste

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Courtois, C., Schröder, K. C., & Kobbernagel, C. (2015). Exploring landscapes of news consumption cross-nationally: The use of Q methodology to fuse quantitative and qualitative approaches for increased explanatory power in comparative research. In F. Zeller, C. Ponte, & B. O'Neill (Eds.), (2014). *Revitalising audience research: Innovations in European audience research* (pp. 123–142). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315762821>
- Dahl, H. (1996). Sociologi og målgruppe: Nogle erfaringer med at operationalisere Bourdieu. *MedieKultur: Journal of media and communication research*, 12(24), 5–19. <https://doi.org/10.7146/mediekultur.v12i24.1056>
- Dahl, H., & Aagaard, C. D. (1997). *Hvis din nabo var en bil*. Akademisk Forlag.
- Højrup, T. (1995). *Omkring livsformsanalysens udvikling*. København, Museum Tusulanums Forlag.
- Højrup T. (2010). *Det glemte folk: Livsformer og centraldirigering*, 3. udg.. København, Museum Tusculanums Forlag. (Originalværk udgivet 1983)
- Ksiazek, T. B., Malthouse, E. C., & Webster, J. G. (2010). News-seekers and avoiders: Exploring patterns of total news consumption across media and the relationship to civic participation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 54(4), 551–568. <https://doi.org/10.1080/08838151.2010.519808>
- Linaa Jensen, J., Buch, R., Madsen, P. T., Johansen, J. D., & Svith, F. (2019). Aktiv, overvældet, adspredt eller afhængig? Forskellige befolkningsgruppers opfattelse og forståelse af, hvad nyheder og aktualitetsstoffer og betydningen heraf i samfundsmæssig kontekst. København: Slots- og Kulturstyrelsen.
- Lazarsfeld, P. F., & Merton, R. K. (1948). *Mass communication, popular taste and organized social action* (pp. 95–118). Indianapolis: Bobbs-Merrill, College Division.
- Lull, J. (1982). How families select television programs: A mass-observational study. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 26(4), 801–811. <https://doi.org/10.1080/08838158209364049>
- Mindshare (2016). *Borgernes kilder til viden og nyheder samt sammensætning af medierepertoire*. København: Slots- og Kulturstyrelsen.
- Mitchelstein, E., & Boczkowski, P. J. (2010). Online news consumption research: An assessment of past work and an agenda for the future. *New Media & Society*, 12(7), 1085–1102. <https://doi.org/10.1177/1461444809350193>
- Newman, N., Fletcher, R., Kalogeropoulos, A., & Nielsen, R. (2019). *Reuters Institute digital news report 2019*. Reuters Institute for the Study of Journalism, University of Oxford. <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2019/>
- Poulsen, J., Larsen, E. F., & Krag, I. V. (1998). *Tæt på måske-læserne: 82 samtaler: Delrapport i projektet "Måske-læserne"* [Papirer om faglig formidling, Roskilde Universitet, Danmark].
- Ripollés, A. C. (2012). Beyond newspapers: News consumption among young people in the digital era. *Comunicar: Media Education Research Journal*, 20(2). <https://doi.org/10.3916/C39-2012-03-05>
- Schröder, K. C. (2015). News media old and new. *Journalism Studies*, 16(1), 60–78. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2014.890332>
- Schröder, K., & Blach-Ørsten, M. (2016). *Danskernes brug af nyhedsmedier. Brugsmønstre og nyhedsrepertoarer*. Roskilde: Roskilde Universitet.
- Shehata, A., & Strömbäck, J. (2011). A matter of context: A comparative study of media environments and news consumption gaps in Europe. *Political Communication*, 28(1), 110–134. <https://doi.org/10.1080/10584609.2010.543006>
- Silverstone, R. (1993). Time, information and communication technologies and the household. *Time & Society*, 2(3), 283–311. <https://doi.org/10.1177/0961463X93002003001>

- Westlund, O. (2015). News consumption in an age of mobile media: Patterns, people, place, and participation. *Mobile Media & Communication*, 3(2), 151–159. <https://doi.org/10.1177/2050157914563369>
- Ørmen, J. (2016). Are you paying attention? Keeping up with news in daily life. In J. L. Jensen, M. Mortensen, & J. Ørmen (Eds.), *News across media: Production, distribution and consumption* (pp. 172-190). <https://doi.org/10.4324/9781315692456>

Jakob Linaa Jensen
Lektor i kritiske sociale mediestudier og leder af Centre for Internet Studies
School of Communication and Culture, Department of Media and Journalism Studies
Aarhus Universitet
linaa@cc.au.dk

Jakob Dybro Johansen
Adjunkt
Danmarks Medie- og Journalisthøjskole
jdj@dmjx.dk